

НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ: ЕЛІТАРНА КУЛЬТУРА

II. Цикл професійної підготовки

II.1. Нормативні

ВИКЛАДАЧ:

Жукова Н. А., доктор культурології, доцент, e-mail: natnina1970@gmail.com

ЗАГАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ: 4 ECTS

Заняття в аудиторії: 52 год (13 лекційних та 13 семінарських занять по 2 ауд. години)

Самостійна робота слухачів курсу: 68 год.

АНОТАЦІЯ

В усі часи розвитку людства існували особистості, які відчували потребу створювати нові культурні цінності, засвоївши попередній досвід, задля продовження накопичених продуктивних традицій. Мова йде про активну меншість суспільства (аристократія, еліта, провідна верства), яка завжди була і залишається свідомим рушієм соціокультурного розвитку і творцем нового історичного досвіду. Фактором успіху в побудові нових моделей соціокультурного устрою є відповідність вимогам часу та врахування культурних традицій як національних, так і загальнолюдських. У цих процесах важливим є визначення суб'єктивного фактору, тобто адекватна оцінка результатів діяльності конкретно-історичних «носіїв» культури. В курсі акцентується увага на культуротворчому аспекті «елітарного мистецтва», адже в естетичному дискурсі саме мистецтво було визнано як найефективніший засіб формування найкращих рис та якостей людини. Не зважаючи на те, що мистецтво протягом ХХ – початку ХХІ ст. кардинально змінилось, тим не менш ставлення до мистецтва, як до практики, що має потужний культуротворчий потенціал, залишається дієвим. «Розпорошеність» сучасного мистецтва, превалювання в ньому функціональності, примату технічних засобів за рахунок індивідуального авторства митця, посилює актуальність звернення до «елітарного» як компонента культуротворення, як до стратегічної парадигми, що пов'язана із створенням культурних текстів, на ґрунті енциклопедичної компетенції.

МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ:

Мета курсу – формування здатності до міжкультурної та професійної комунікації з урахуванням особливостей елітарного та масового в культурі; спираючись на систематизацію теоретичного досвіду неklasичної естетики, щодо сутності «еліта, елітарне», обґрунтовувати культуротворчий потенціал елітарного та структурно-функціональні ознаки еліти; розуміння «елітарного» в динаміці розвитку естетико-мистецтвознавчих ідей та практики сучасного мистецтва.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ І ФОРМИ ОЦІНЮВАННЯ

Результати навчання	Методи викладання і навчання	Форми оцінювання
Визначати типи еліт. Використовувати отримані знання задля виокремлення «високого», «низького», «елітарного», «масового» в мистецтві. Розуміти особливості елітарного мистецтва в різні	Лекції та практичні (семінарські) завдання	Індивідуальне завдання 1: відповідь на теоретичне завдання

історичні епохи.		
Уживати професіну термнологію щодо особливостей елітарного в динаміці розвитку естетико-мистецтвознавчих ідей	Лекції та практичні (семінарські) завдання	Індивідуальне теоретичне завдання 1,2: відповідь на теоретичне завдання
Обговорювати питання з теорії та практики елітарного в культурі другої половини ХХ – початку ХХІ ст	Лекції, дискусії	Семінарське завдання
Дотримуватися принципів академічної доброчесності і високої академічної культури.	Підготовка аналізу тексту у відповідності до вимог	Індивідуальне завдання 1,2: рукопис

ЗМІСТ КУРСУ

Вступне слово

Курс поглиблює знання щодо проблем взаємодії елітарного та масового в культурі. Значна увага приділяється однієї з страт ціннісної еліти – «художній еліті». Головна увага в курсі приділена вивченню та аналізу «елітарного» в контексті проблем неklasичної естетики. Підкреслюється, що елітарні тенденції в тлумаченні мистецтва фіксуються впродовж всієї історії розвитку естетичної думки, а в естетиці німецьких романтиків Шлегеля, Новалиса, Шеллінга, і особливо Шопенгауера, відзначається процес складання цих тенденцій в систему елітарних ідей. XIX ст. стало знаковим з точки зору розуміння мистецтва і митця, саме в цьому столітті «оригінальність» та «рідкісність» стають ознаками елітарного. Елітарні концепції в строгому сенсі слова фіксуються починаючи з Ф. Ніцше. Наголошується на тому, що сучасні художні практики спираються на культурно-філософські ідеї Ніцше. Відтак, концепція Ніцше є підґрунтям наступних, в тому числі й сучасних елітарних концепцій.

Під впливом концепцій елітарного, зокрема інтуїтивістських, важливою рисою розуміння мистецтва в першій третині XX ст. є його антиунітаризм, коли метою творчості митця є духовне звільнення від пут природи та суспільства. Головним інструментом такої творчості є інтуїція.

Екзистенціалізм й згодом, полемізуюча з ними течія «Нового роману», які були підтримані інтелектуалами, розчарованими соціальними і етичними теоріями, не заперечували того, що художня творчість – це свого роду міфотворчість, а митець – обранець, який силою свого таланту або інтуїції осягає навколишній світ й дає можливість «не обраним» його побачити. Постмодернізм нівелює грані між масовим та елітарним.

Особлива увага приділяється «елітарному» в сучасному мистецтві.

№ з/п	Теми занять	Кількість годин
Лекційне заняття 1.	Елітарне: історико-теоретична традиція Еліта, елітарне: до визначення поняття. Структурно-функціональні еліти. «Харизматична еліта». «Психологічна» та «біологічна» інтерпретація елітарного. Елітарне як цивілізаційне. Національна еліта. Ціннісна еліта. Дихотомія «елітарне - масове» у ціннісному аспекті елітарного. Страти «художньої еліти».	6 год.
Лекційне заняття 2.	Концептуалізація елітарного в динаміці розвитку естетико-мистецтвознавчих ідей. Дихотомія «високе» - «низьке», «елітарне» - «масове». Моралізм та естетизм – крок до навмисної елітарності. Творчо-пошуковий характер європейської моделі елітарної культури XIX першої половини XX ст. Інтуїтивний фактор елітарного мистецтва. Інтуїтивізм та художня творчість XX ст.	10 год.
Лекційне заняття 3.	Трансформація елітарного в культурі другої половини XX – початку XXI ст. «Новий роман». Постмодерністське мистецтво – модель новітнього світу. Елітарний кітч. «Відкритий текст» в контексті проблеми елітарного (друга половина XX початок XXI ст.). Елітарне в сучасному мистецтві.	10 год.

Практичне (семінарське заняття) 1.	Елітарні концепції В. Парето, Г. Моска, Р. Міхельса. Елітарна концепція Х. Ортега-і-Гассета. Елітарна концепція В. Липинського. «Психологічна» та «біологічна» інтерпретації елітарного. «Ціннісні» еліти.	4 год.
Практичне (семінарське заняття) 2.	«Високе - низьке», «елітарне - масове» у контексті елітарного. Інтелігенція, інтелігентність у контексті елітарного. «Художня еліта». Елітарне у романтиків та неоромантиків. Розуміння елітарного в теорії та практиці мистецтва кінця ХІХ – початку ХХ ст. Індивідуальні завдання: проаналізувати твір мистецтва в контексті елітарного та масового (на вибір Т. Готье, Ш. Бодлер, О. Вайльд та ін.)	8 год.
Практичне (семінарське заняття) 3.	Елітарне в мистецтві та літературі першої половини ХХ ст. Елітарне в мистецтві та літературі другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Індивідуальні завдання: проаналізувати твір мистецтва	14 год.

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Форми оцінювання	Кількість	Максимум балів за 1	Разом
Робота на практичному занятті	10	2	20
Індивідуальне завдання	2	25	50
Екзамен	1	30	30
Разом			100

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності студента за кожним із запланованих видів робіт здійснюється у відповідності до таких критеріїв:

Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Доповідь (презентація)	20	Доповідь підготовлена і виголошена вчасно, з максимальним використанням рекомендованої літератури. Доповідь структурована, логічна, послідовна; містить елементи проблемного підходу. Доповідач демонструє володіння матеріалом і здатність відповісти на запитання аудиторії.
	10-19	Доповідь підготовлена і виголошена вчасно, але без дотримання тих чи тих вимог, викладених вище.
	1-9	Доповідь підготовлена із запізненням та/або містить прогалини та помилкові твердження. Доповідач не

		демонструє належної підготовки та/або не готовий відповідати на змістовні запитання.
Участь в обговоренні доповідей	5	Аспірант бере участь у конференції як дискусант.
	1-4	Аспірант задає змістовні запитання, висловлює аргументовані зауваження, бере участь у дискусії.
Письмова робота	50	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє належний рівень знань і розуміння теми, знайомство із основними тенденціями у розвитку сучасної університетської філософії, виявляє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення, мовно-стилістичну досконалість. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	30-49	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє достатню обізнаність із основними тенденціями у розвитку сучасної університетської філософії. Виклад має логічний і послідовний характер, однак у тексті наявні певні фактографічні неточності чи мовно-стилістичні недоліки. Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру.
	1-29	Роботу виконано і подано вчасно. Автор демонструє достатню обізнаність з матеріалом, однак роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Робота містить фактографічні неточності та/або необґрунтовані судження. Текст вирізняється значними мовно-стилістичними недоліками.
	0	Завдання не виконане у визначений викладачем термін або містить плагіат.

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	Відмінно Добре	Зараховано	A (відмінно)
81 – 90			B (дуже добре)
71 – 80			C (добре)
66 – 70			D (задовільно)
	Задовільно		

60 – 65			Е (достатньо)
30 – 59	Незадовільно	Не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (неприйнятно – з обов'язковим повторним курсом)

Мінімальний пороговий рівень оцінки за роботу в семестрі (допуск до екзамену) складає 30 балів. **У разі отримання оцінки «неприйнятно»** (нижче 29 балів) студент зобов'язаний повторно вивчити дисципліну. У разі отримання оцінки «незадовільно» студент має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії студент може обрати повторне вивчення дисципліни.

ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Виконання навчальних завдань і робота в курсі має відповідати вимогам «Положення про Академічну доброчесність здобувачів освіти у НаУКМА» (затверджене наказом № 112 від 07.03.2018 року)

https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/sogodennya/dokumenty-naukma/cat_view/1-dokumenty-naukma/12-normatyvna-baza-naukma/6-systema-zabezpechennia-iaкости-osvitnoi-diialnosti-ta-iaкости-vyshchoi-osvity/71-normatyvni-dokumenty

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Базова література:

1. Ашин Г. К., Охотский Е. В. Курс элитологии. / Геннадий Константинович Ашин, Евгений Васильевич Охотский – М. : ЗАО «Спортакадемпресс», 1999. – 368 с.
2. Береза Р. П., Єлісовенко Ю. П. Формування української еліти та її національної самосвідомості: досвід, реалії, перспективи / Р. П. Береза, Ю. П. Єлісовенко // Вісник ДАКККіМ 2000. – вип. 2. С. 81-85.
3. Бондарук С. Д. Роль еліти як суб'єкта соціального поступу в історії: Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. филос. наук: спец. 09.00.05 «етика» /Київський ун-т імені Т.Г. Шевченка. – К., 1997. – 15 с.
4. Вишенський І. Книжка / Іван Вишенський //Хроніка 2000, український культурологічний альманах. – К. : «Українські пропілеї», Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2000 вип. 37-38 С. 197-201.
5. Гундорова Т. І. Кітч і Література. Травестії. / Тамара Іванівна Гундорова. – К. : Факт, 2008. – 284 с.
6. Жукова Н. А. «Елітарність як компонент культуротворення: досвід неklasичної естетики»: [Монографія]. / Жукова Наталія Анатоліївна – К. : Вид. : ПАРАПАН, 2010 – 244 с.
7. Жукова Н. А. Елітарна література в іменах : монографія / Н. А. Жукова – К. : Ін-т культурології НАМ України, 2016 – 304 с.

8. Кухта Б. Л. З історії української політичної думки: текст лекцій: Навч. Посіб. / Борис Леонідович Кухта – К. : Ін-т системних досліджень освіти України: Генеза, 1994. – 368 с.
9. Кухта Б. Л. Феномен політичного лідера. Історичні силуети на тлі епох. / Борис Леонідович Кухта – Л. : Кальварія, 2000. – 232 с.
10. Лебрехт Н. Кто убил классическую музыку? История одного корпоративного преступления. / Норман Лебрехт [пер. с англ. Е. Богатыренко] – М. : Классика – XXI, 2007. – 588 с.
11. Липинський В. К. Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму. / В'ячеслав Казимирович Липинський – Н. У. : Видавнича корпорація «Булава», 1954. – 470 с.
12. Фромм Э. Бегство от свободы. /Эрих Фромм [пер. с англ. А. Лактионова] – М. : АСТ : АСТ МОСКВА, 2009. – 284 с.
13. Шульга М. О. Правляча еліта сучасної України. / Микола Олександрович Шульга – К. : Ін-т соціології НАН України, український центр досліджень миру, конверсії та конфліктних ситуацій, 1998. – 68 с.
14. Эко У. Вечный фашизм /У. Эко // Пять эссе на темы этики; [пер. с итал. Е. А. Костюкович]. – СПб.: «Симпозиум», 2005. – С. 49-80.

Додаткова література:

1. Авдеев В. Б. Философия вождизма. Хрестоматия по вождеведению / Владимир Борисович Авдеев; [ред. В. Б. Авдеева; пер. с нем. А. М. Иванова]. – М. : Белые Альвы, 2006 – 608 с.
2. Бичко А. К., Бичко Б. І. Світлотінь Касіяна (Калліста) Саковича. / Ада Корніївна Бичко, Богдан Ігоревич Бичко – К. : Український центр духовної культури, 2005. – 168 с.
3. Бодрийяр Ж. Симулякри і симуляція / Жан Бодрийяр [пер. з фр. В. Ховхун]. К. : Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2004. – 230 с.
4. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры / Жан Бодрийяр. [пер. с франц. послеслов. и примеч. Е. А. Самарской]. – М. : Республика; Культурная революция, 2006 – 269 с.
5. Бунге М. Интуиция и наука / Марио Бунге [пер. с англ. Е. И. Пальского, ред. и послесловие В. Г. Виноградова]. – М. : Изд-во «Прогресс», 1967. 188 с.
6. Верба Г. М. Ключ до Християнської філософії Григорія Сковороди («Сковорода і Біблія». Путівник): монографія / Г. М. Верба ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Г. Сковороди». Центр сквородинознавства. – Т. : Астон, 2007. – 655 с.
7. Гришко В., Базилевський М., Ковалів П. В'ячеслав Липинський і його творчість. / В. Гришко, М. Базилевський, П. Ковалів //Хроніка 2000, український культурологічний альманах. – К. : «Українські пропілеї», Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2000. вип. 37-38 – С. 733-743.
8. Грушевський М. С. З соціально-національних концепцій Антоновича. – На порозі Нової України / Михайло Сергійович Грушевський // Хроніка 2000, український культурологічний альманах. – К. : «Українські пропілеї», Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2000. вип. 37-38 С. 689-716.
9. Гундорова Т. І. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн / Тамара Іванівна Гундорова. [ред. Б. Матіяш] – К. : «Часопис „Критика”», 2005. – 264 с.
10. Липинський В. К. Релігія і церква в історії України. / В'ячеслав Казимирович Липинський – Нью-Йорк : Видавнича корпорація «Булава», 1956. – 111 с.

11. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма / Надежда Борисовна Маньковская – СПб. : Алетейя, 2000. – 347 с.
12. Ницше Ф. По ту сторону добра и зла / Фридрих Ницше [пер. с нем. Н. Полилова] // По ту сторону добра и зла: Сочинения. – М. : Изд-во Эксмо; Харьков : Изд-во Фолио, 2006. С. 557-748.
13. Ницше Ф. Так говорил Заратустра / Фридрих Ницше [пер. с нем. Ю. М. Антоновского] // По ту сторону добра и зла: Сочинения. – М. : Изд-во Эксмо; Харьков : Изд-во Фолио, 2006. С. 295-556.
14. Ницше Ф. Воля к власти. Опыт переоценки всех ценностей. / Фридрих Ницше [пер. с нем. Ю. Анненского]. – СПб. : Издательский дом «Азбука-классика», 2007. – 448 с.
15. Оріховський-Роксолан С. Діалог, або Розмова навколо екзекуції Польської держави / Станіслав Оріховський-Роксолан // Хроніка 2000, український культурологічний альманах. – К. : «Українські пропілеї», Фонд сприяння розвитку мистецтв. вип. 39-40 – 2000 С. 228-256.
16. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс. / Хосе Ортега-и-Гассет [пер. с исп. А. М. Гелескул] // Восстание масс: Сб. – М. : ООО «Изд-во АСТ», 2003. – С. 11-208.
17. Ортега-и-Гассет Х. Дегуманизация искусства / Хосе Ортега-и-Гассет [пер. с исп. С. Л. Воробьев] // Восстание масс: Сб. – М. : ООО «Изд-во АСТ», 2003. – С. 213-268
18. Пейтер У. Ренессанс. Очерки искусства и поэзии / Уолтер Пейтер [пер. с англ. С. Займовского]. – М. : Б.С.Г.-Пресс, 2006. – 400 с.
19. Рескин Дж. Лекции об искусстве / Джон Рескин [пер. с англ. П. Когана под ред. Е. Кононенко]. – М. : БСГ-Пресс, 2008. – 319 с.
20. Русин М. Світосприйняття Івана Вишенського / М. Русин // Хроніка 2000, український культурологічний альманах. – К. : «Українські пропілеї», Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2000. вип. 37-38 – С. 191-196.
21. Сокал А., Брикмон Ж. Интеллектуальные уловки. Критика современной философии постмодерна / Ален Сокал, Жан Брикмон [пер. с англ. А. Костиковой и Д. Кралечкина; предисловие С. П. Капицы]. – М. : «Дом интеллектуальной книги», 2002. – 248 с.
22. Яковлев Д. Е. Философия эстетизма. / Д. Е. Яковлев – М. : Изд. центр науч. и учеб. программ, 1998. – 187 с.